

Profesor Dr. Ivan Honl mrtev.

Když bylo před necelými dvěma měsíci připravováno slavnostní, jubilejní Honlovo číslo Časopisu lékařů českých, netušili jsme, že je to poslední pocta, odbornou veřejností vzdaná našemu prvnímu bakteriologovi. Prof. dr. Ivan Honl odchází ve chvíli, kdy se měl odebrati na zasloužený odpočinek a opustiti vědecký, universitní ústav, který sám vybudoval, v němž po 18 let usilovně pracoval a s kterým takřka srostl. Odchází v něm charakteristická postava naší lékařské vědy z generace, jež se vzdělala koncem minulého a počátkem tohoto století pod vlivem myšlenek Pasteurových a Kochových, zprostředkovaných prvně prof. Hlavou, a která svou neúmornou pracovitostí i podnikavostí a přísnou, až úzkostlivou kritičností postavila naši lékařskou vědu na stupeň, vyžadovaný vědeckým pokrokem světovým.

Rodák ze Zbýšova na Moravě (nar. 23. IV. 1866), přichází studovati medicinu do Prahy; za studií upoutává jej intenzivně osobnost a vědecká činnost prof. Hlavy, do jehož ústavu vstupuje ještě jako medik r. 1891. Téhož roku se stává asistentem Hlavova ústavu (zůstal jím po 18 let) a věnuje se vědecké práci v oboru pathologické anatomie, ač jeho zájem tíhne stále více k bakteriologii, jejímž prvním propagátorem u nás byl jeho učitel. Bakteriologie stala se mu též předmětem habilitačním; soukromým docentem pro bakteriologii a serologii stal se r. 1898 a když prof. Hlava zřídil při svém ústavě zvláštní oddělení pro bakteriologii a sero-

logii, stal se jeho přednostou. Spolu s prof. Obrzudem a prof. Kimlou patřil tak Honl k prvním význačným žákům Hlavovým; jeho učitel vážil si neobyčejně jeho schopností, jak patrně z toho, mimo uvedená fakta, že jím byl při různých příležitostech vyslán k potírání epidemií, což byl úkol, jehož se vždy s úspěchem zhostil. Rozšíření obzoru se mu dostalo zvláště cestou do Berlína k Robertu Kochovi. Od té doby zůstal nadšeným obdivovatelem Kochovým a přinesl si od něho zvláště intenzivní zájem o studium bacila tuberkulosního, jehož první kultivaci a snad také tinkční metody u nás zavedl. Jsa svou výchovou bakteriologem a zároveň pathologickým anatomem, dostal se záhy od otázky etiologie na otázku genese tuberkulosy, při čemž zastával názor pathologa Baumgartena. Studium o tuberkulose zůstal věren po celý život, takže se stal takřka vůdcem našich teoretických prací o této chorobě. Baumgartenovu thesi o geneogenesi při tuberkulose snažil se podepřítí jednak nálezy u lidí, jednak z pathologie veterinární. Moderní názory Calmetteovy a učení o filtrovatelném viru, které se zdály vysvětlovati přesvědčivým způsobem transplacentární přenos onemocnění tuberkulosního, uvítal s radostí jako prohloubení názoru, k němuž se sám propracoval. Svědčí však o jeho vzácné kritičnosti, že nepřijal jednoduše toto novodobé učení, dokud se celou dlouhou řadou experimentů nepřesvědčil o jeho oprávnění. Pokusy tenkrát konané zčásti za spolupracovníctví zemřelého docenta Horáka byly téměř veskrze negativní, takže se prof. Honl stal posléze kritickým odpůrcem nauky o filtrovatelném viru tuberkulosním, jehož snadno mohl užítí k dokladu svých vlastních hypotes.

Kromě cesty do Berlína, pro jeho vědecký život tak plodné, vzpomínal prof. Honl rád cesty do Ruska, vykonané společně s pozdějším státním tajem-

níkem dr. Semerádem, a osvěžujícího pobytu v Itálii. Cesta do Ruska vylpynula z upřímného cítění vlasteneckého a slovanského, jemuž zůstal vždy věren. Přesvědčiv se tak sám rozmanitě o významu cest do ciziny pro vzdělání mladých odborníků, zasazoval se též v pozdějších svých profesorských letech velmi ochotně o to, aby jeho spolupracovníkům byly umožněny. — R. 1904 stal se mimořádným profesorem bakteriologie, r. 1911 stal se titulárně profesorem řádným, ale teprve po převratě, r. 1919, dosáhl vlastního ordinariátu. Válečná léta jej svými naléhavými úkoly vytrhla z pilné osobní vědecké práce, aby věnoval své síly záchráně tisíců před nákazami. Chopiv se nesmírných povinností epidemiologa v zázemí, vykonal ohromnou práci, přerůstající pracovní možnosti jedince, vyráběje ohromná kvanta profylaktických látek. Zdá se, že to byla námaha této doby, která první otrásla jeho pevným zdravím, třeba zprvu následky její sebezapíravě přemáhal a třeba se vrhal po převratě znovu s neztenčenou energií do práce vědecké a organizační. Nyní teprve se jeho úsilí organizační, již dávno v mládí intensivně projevené iniciativou k založení Spolku pro budování lidových léčeben v Čechách, projevilo plnou měrou. Jeho jedinečné, pathologicko-anatomické a epidemiologické zkušenosti z války získaly mu čestné místo ve zdravotním poradním sboru při ministerstvu národní obrany. Přednáší populárně i vědecky, pokračuje ve vědeckých pracích, informuje o nejrůznějších válečných nákazách, zejména též o asijské choleře. Stává se členem Zemské zdravotní rady, po smrti prof. Kučery členem poradního sboru S. Z. Ú., jehož předsedou byl po prof. Formánkovi až do své smrti. Od smrti prof. Maixnera byl již dříve zvolen předsedou Českého pomocného spolku proti tuberkulóse a je do značné míry ovocem jeho úsilí, že spolková sanatoria, Pleš a Žamberk, se stala vzorem všech

ústavů podobných. Také nové sanatorium pro lupus v Motole je výsledkem jeho práce.

Této organizační činnosti veřejně charitativní lze postaviti po bok organizaci spolků vědeckých, které se věnoval neméně intenzivně. Vytvořil nám Vědecký spolek pro studium tuberkulózy a Čsl. společnost mikrobiologickou, jež měla za úkol koncentrovati veškerou vědeckou práci v tomto důležitém oboru biologie.

Kromě toho organisoval hned po převratě první československý Pasteurův ústav v Praze, jehož byl od té doby ředitelem; vyráběl ve svém universitním ústavě bakteriologicko-serologickém očkovací látku a nechával příležitostně očkovati podle vlastní metody, tak zvané pražské, modifikací to metody Högyesovy. Tak se stává záchrancem tisíců. Je nutno vzpomenouti též jeho dlouholeté činnosti prosektorské v nemocnici vinohradské v letech popřevratových.

Vědecká činnost prof. dr. Honla byla velmi rozsáhlá a obsahuje jak řadu experimentálních prací původních, tak systematické příručky. Zejména kniha Hlava-Honl Bakteriologie z r. 1900 obsahuje kapitoly ještě dnes aktuální a není u nás jiným dílem tohoto oboru předstižena.

Z jeho let asistentských pochází několik prací pathologicko anatomických, brzy se však soustřeďuje jeho činnost výhradně na obory bakteriologie, serologie a imunologie, při čemž ze všech jeho prací viděti důkladné vzdělání pathologicko anatomické. Přes to však, že z pathologické anatomie vyšel, zasazoval se vždy o úplné osamostatnění bakteriologie jakožto vědy i jako lékařské disciplíny. Z jeho četných studií je několik věnováno břišnímu tyfu a různým biologickým vlastnostem tyfového bacila; zejména byl prvním, kdo experimentálně prokázal jeho pyogenní schopnosti. Mezi nejzajímavější jeho práce patří studie o bakteriálním

synergismu, práce v moderním smyslu slova všeobecně mikrobiologická. Do téže kategorie možno počítati práce o zjevu opačném, bakteriálním antagonismu, jehož prototypem byly vlastnosti bacila pyocyanea. Z této studie vyplynuly i praktické důsledky, takže Honlovi náleží nesporně v novější, zvláště francouzské literatuře právem uznávaná zásluha, že první zavedl terapii hnisavých a zá-
nětlivých afekcí antagonistickými produkty bacila pyocyanea. Dodnes bývá citována (Philibert) jeho práce o moru, zejména jeho nálezy při pseudo-
tuberkulose podobnému onemocnění u morčat, vyvolané kulturami bac. moru o mitigované virulenci. Originální je pozorování zvláštní formy kaseosní pneumonie při morbillách. Konečně byl první, komu se podařil kultivační průkaz gonokoka z endokarditidy při gonokokkové sepsi. Snad ještě důležitější jsou jeho nálezy při epidemické, cerebrospinální meningitidě, které svědčí o tom, že zde nejde o onemocnění lokální, jak se často za to mělo, nýbrž o chorobu celkovou. Právem si zakládal na tom, že byl vlastně prvním, kdo u nás systematicky zaváděl serologická vyšetřování za účelem diagnostickým (jeho první práce o serologii tyfu, o dvojité agglutinaci a o specifických precipitinech). Konečně byl zakladatelem naší praktické imunologie, která ovšem za nedostatečných prostředků zůstala v mezích pokusných (serum vaccinicum). Četné jsou jeho práce o morfologii a biologii bacila tuberkulosity, jak již s počátku naznačeno, a o některých zvláštních formách tuberkulosního onemocnění; tak zejména tyfobacilosu Landouzyho prokázal v posledních letech své činnosti i experimentálně u králíků. Jeho rozdělení pseudotuberkulos možno uznávati dodnes. Jeho v zásadě příznivé, ale kritické stanovisko ke Calmetisaci bylo shrnuto a uplatněno v některých přednáškách vlastních i v pracích jeho žáků.

S profesorem Honlem odešel velký pracovník na poli naší vědy a vědecké organizace. Českou bakteriologii učinil tím, čím jest; nehledě k prof. Hlavovi, jest jejím vlastním zakladatelem. Generace lékařů a vědeckých pracovníků vděčí mu za naukovou výzbroj, tisíce nemocných za záchranu nebo ulehčení svého osudu. Budiž čest jeho památce!

Seznam prací prof. dr. Ivana Honla.

- Honl: Vzácnější případ perforativní peritonitidy. Lék. rozhledy. R. IX, seš. 8.
- 2 Honl: Meningitis po stránce aetiologické. Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Roč. IV, č. 6.
- 3 Honl: O pyogenních vlastnostech bacilla tyfového. Rozpravy České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze. R. II, třída II, č. 21. 1893.
- 4 Honl: Příspěvek ku seznání associačního účinku bakterií. Časopis lékařů českých. Roč. 1894.
- 5 Honl: O domnělých, škodlivých následných účincích sera antidifterického. Časopis lékařů českých. Roč. 1895.
- 6 Honl: Pozorovaný případ ozhřivky (malleus) u člověka. Časopis lékařů českých. Roč. 1895.
- 7 Honl: Serum vakcinové a jeho účinky. Časopis lékařů českých. Roč. 1895.
- 8 Honl: Případ tyfu haemorrhagického. Časopis lékařů českých. Roč. 1896.
- 9 Honl: Mor dýmějový (pestis bubonica). Časopis lékařů českých. R. 1897.
- 10 Honl: Über eine Form von Pneumonie nach Masern bei Kindern. Bulletin international de l'Académie des sciences de Boheme 1897.
- 11 Honl: Bakteriální komplikace úplavice cukrové (diabetes mellitus). Časopis lékařů českých. Roč. 1897.
- 12 Honl: Über das Verhalten des Tyfusbacillus gegen einige chemische Substanzen und Nährsubstrate mit Rücksicht auf die Gruber-Pfeiffer-, Widal'sche Reaction. Wiener klinische Rundschau 1898, Nr. 3.
- 13 Honl: Léčení vředů bércových proteidy bakteriálními. Rozpravy České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. 1899.
- 14 Honl: Serum double und Agglutination double. Wiener klinische Rundschau 1899, Nr. 7.

- Honl: Über Bacteriotherapie der Schenkelgeschwüre. Wiener klinische Rundschau 1900, Nr. 5.
- Hlava-Honl: Bakteriologie. Praha 1900.
- Honl: Bakteriologická diagnosa tuberkulosity. Časopis lékařů českých. 1902.
- Honl: Tetanus.
- Hlava-Honl: Bakteriologie. Česká biblioteka lékařská XIV, sešit 130, r. 1905.
- Honl: Über der biologische Unterscheidung von verschiedenen Blutarten. Wiener klinische Rundschau 1901, Nr. 27.
- Honl: Diverticula intestini jejuni congenita. Časopis lékařů českých. Roč. 1904.
- Honl: Podstata a vznik meningitidy cerebrospinální epidemické a prostředky proti jejímu šíření. Časopis lékařů českých, roč. 1906.
- Honl: Ochrana a boj proti tuberkulose jako nemoci lidové. Časopis Č. z. pomocného spolku pro nemocné plicními chorobami v král. Českém. 1904.
- Honl: Zymotherapie čili léčba kvasnicemi. Lékařské rozhledy, r. VIII, seš. 12.
- Honl: Anafylaxe při tuberkulose se zřetelem k příbuzným činitelům. Lékařské rozhledy. R. XVII, seš. 4—10.
- Honl: Robert Koch. Časopis lékařů českých, r. 1910.
- Honl: Zdravý člověk zdroj nákazy? Praha 1914.
- Honl: O asijské choleře a moru. Časopis lékařů českých 1911.
- Honl: Kombinovaná léčba tuberkulinem. Časopis lékařů českých 1913.
- Honl-Semerád: Cholera asiatica. Lékařské rozhledy. R. 1915.
- Honl: Pneumoparatyfus. Lékařské rozhledy. R. 1915.
- Honl: Válečné nákazy a profylaktické očkování. Lékařské rozhledy. R. 1915.
- Honl: Exotické, tropické a u nás řídké infekce válečné. Lékařské rozhledy. R. 1915.
- Honl: Ochranné očkování proti nákazám válečným. Časopis lékařů českých č. 19—21. R. 1915.
- Honl: Aetiologický rozbor zánětů plicních. Thomayerova sbírka č. 47—48.
- Honl: Plicní komplikace infekčních chorob se zvláštním zřetelem ku spalničkám. Lékařské rozhledy.
- Honl: O prosekturách a lékařsko diagnostických ústavech. Sjezd č. přírodovědců v Praze r. 1928.
- Honl-Ungár: Contribution a l'épidémiologie de la fièvre typhoïde en Bohême. Ier Congres International de Microbiologie, Paris 1930.

- 39 Honl: Tuberkulosa, aetiologie, genesa, imunita a imunitace. Vybrané kapitoly o tuberkuloze, díl I., r. 1930.
- 40 Honl-Ungár: Příspěvky k poznání dalších vlastností bakteriofaga. Rozpravy II. tř. České akademie. Roč. XXXVIII, č. 9.

Dr. F. P a t o č k a.
